

Hasan
et-Tülünî'nin
tamir ettiği
Ebû'l-Müneccâ
Köprüsü –
Kahire /
Mısır

ülevvel 857 (Mart 1453) tarihinde genç yaşta "muallimü'l-muallimîn" veya "muallimü'l-mî'mâriyye" unvanlarıyla mimarbaşılık görevine tayin edildi.

Birkaç defa bu görevden alınıp tekrar iade edilen Hasan et-Tülünî 898 (1493) yılında hacca gitti. 908'de (1502) yeniden mimarbaşılığa getirildi. Pek çok mimari yapıya damgasını vuran Tülünî hayatının son yıllarında gözlerini kaybetti ve Muharrem 923'te (Şubat 1517) Kahire'de öldü. En önemli imar faaliyetleri arasında şunlar sayılabilir: Kahire'de Hoşkadem Türbesi'nin inşası (Mayer, s. 65), yine Kahire'de Câmiu'l-Kal'a ve müştemilâtının onarımı (Safer 876/Ağustos 1471), Nil nehri üzerindeki Ceziretürravza'da bulunan Câmiu'r-Ravza ile Câmiu's-Sultân'ın yenilenmesi (Rebülâhîr 886-Receb 896/Haziran 1481-Mayıs 1491).

Hasan et-Tülünî Ceziretürravza'da Nil nehrinin sularını ölçmek için yapılmış olan, fakat harap durumda bulunan "mik-yâsü'n-Nil"i 872-873 (1467-1468) yıllarında restore ederek çalışır hale getirmiş (Behrens-Abouseif, s. 51), burada Nil nehrinin sularını bahçelere akıtmak amacıyla yapılan ve hayvan gücüyle döndürülen su dolabını onarmıştır. Ayrıca Nil kıyısındaki Ebû'l-Müneccâ Kanalı üzerinde yapılan köprüyü (Kanâtîru Benî Müneccâ) Cemâziyelâhîr 892'de (Haziran 1487) restore etmiştir (Creswell, *The Muslim Architecture of Egypt*, II, 142, 149).

Eserleri. 1. *Şerhu Mukaddimeti Ebi'l-Leys fi'l-fıkh*. Hanefî fakihî Ebû'l-Leys es-Semerkandî'nin namaza dair eserinin şerhidir (yazma nüshası için bk. Brockelmann, *GAL*, I, 210). 2. *en-Nüzhetü's-seniyye fi ahbâri'l-hulefâ ve'l-mülûki'l-Mısrıyye*. 882 (1477) yılında telif edilen eser Hz. Peygamber, Hulefâ-yi Râşidîn, Emevî halifeleri ve el-Müstencid-Billâh'a (1455-1479) kadar Abbâsî halifeleriyle, Fir'avunlar döneminden başlayarak kendi zamanına kadar gelen Mısır tarihi hakkında kısa bilgiler ihtiva etmektedir. Kâtib Çelebi, Abdüssamed b. Seydî Ali b. Dâvûd'un, 947 (1540) yılına kadarki sultanları da ilâve ederek eseri Türkçe'ye

tercüme edip zamanın Osmanlı Mısır Valisi Dâvud Paşa'ya sunduğunu belirtir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1943). Brockelmann kaynağını belirtmeden bu eseri, İbn Tağrîberdî'ye ait *Mevridü'l-lefâfe fi men veliye's-salâna ve'l-hilâfe*'nin muhtasarı olarak kaydetmektedir (*GAL Suppl.*, II, 39). Nitekim önsözde müellifin bazı âlimlerin ashap, tâbiîn, halifeler ve sultanların haberleriyle ilgili eserler yazdıklarına, kendisinin de bunları özetlemeyi arzuladığına dair ifadeleri ve *Mevridü'l-lefâfe*'nin muhtevası (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1901) bunu teyit edici mahiyettedir. Birkaç defa basılan kitabın (Bulak 1294; İstanbul 1302, *et-Tuhfetü'l-behiyye ve't-tu-rafi's-sehiyye* içinde, s. 115-143) Abbâsî Halifesi el-Müstencid-Billâh'a kadar gelen ilk bölümü Muhammed Kemâleddin İzzeddin Ali tarafından tahkik edilerek neşredilmiştir (Beyrut 1408/1988). Eserin *et-Tuhfetü'l-behiyye* içindeki baskısı müellifin vefatından sonra yapılan bazı ilâveleri içermekte, Yavuz Sultan Selim'in ölümü ve Kanûnî Sultan Süleyman'ın cülûsuyla ilgili haberlerle son bulmaktadır. 3. *Şerhu'l-Âcurrümüyye fi'n-naḥv* (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1796).

Hasan et-Tülünî'den sonra Mısır'da mimarbaşı olan oğlu Şehâbeddin Ahmed et-Tülünî, 1517'de bu ülkenin Osmanlı-

lar'ın eline geçmesi üzerine Yavuz Sultan Selim tarafından diğer mimar ve sanat-kârlarla birlikte İstanbul'a gönderilmiş-tir (Mayer, s. 66).

BİBLİYOGRAFYA :

Hasan et-Tülünî, *en-Nüzhetü's-seniyye fi ahbâri'l-hulefâ ve'l-mülûki'l-Mısrıyye* (nşr. M. Kemâleddin İzzeddin Ali), Beyrut 1408/1988, nâşirin mukaddimesi, s. 11-19; Sehâvî, *ed-Ḍav'u'l-lâmî*, I, 221-222; III, 98; İbn İyâs, *Bedâ'i'u'z-zühûr*, II, 390, 427; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1796, 1901, 1943; Serkis, *Mu'cem*, II, 1252; K. A. C. Creswell, *Early Muslim Architecture*, Oxford 1932-40; a.mlf., *The Muslim Architecture of Egypt*, New York 1978, II, 142, 143, 148, 149, plate 46, 47; Brockelmann, *GAL*, I, 210; *Suppl.*, II, 39; L. A. Mayer, *Islamic Architects and their Works*, Genève 1956, s. 65-66; Karatay, *Arapça Yazmalar*, III, 461; Suâd Mâhir Muhammed, *Mesâcidü Mısır ve evliyâ'ühe's-şâlihûn*, Kahire 1404/1983, II, 101, IV, 173; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 189; D. Behrens-Abouseif, *Islamic Architecture in Cairo*, Leiden 1989, s. 51; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-şâmil*, III, 532.

HÜSAMETTİN AKSU

HASAN el-UTRÜŞ

(الحسن الاطروش)

Ebû Muhammed el-Hasen

b. Alî b. el-Hasen el-Utrûş el-Hüseynî
(ö. 304/917)

Deylem ve Taberistan'da hüküm süren
Zeydîler'in üçüncü hükümdarı
(914-917).

230 (844) yılında Medine'de doğdu. en-Nâsirü'l-Kebîr, en-Nâsir-Lilhak, en-Nâsir-rü'l-Alevî, en-Nâsir-Lidînilâh, en-Nâsir el-Utrûş, ed-Dâif el-Kebîr unvanlarıyla da tanınır; ancak daha çok Utrûş (sağır) lakabıyla meşhur olmuştur. İmam Ali Zeynelâbidîn'in dördüncü nesilden torunu, Şerîf el-Murtazâ ile Şerîf er-Radî'nin anne tarafından büyük dedesidir.

Hasan
et-Tülünî'nin
en-Nüzhetü's-seniyye adlı
eserinin
unvan
sayfası ile
ilk sayfası
(TSMK,
III. Ahmed,
nr. A. 3055)

Hasan el-Utrüş, Muhammed b. Mansûr el-Basrî, Hasan b. Yahyâ, Ahmed b. Yahyâ, Muhammed b. Ali b. Halef ve Bişr b. Hârûn'dan tahsil gördü. Ali b. İsmâil el-Fakîh, Muhammed b. Osman en-Nakâş gibi âlimlerin derslerini dinledi. Mu'tezile kelâmcısı Ebû'l-Kâsım el-Belhî el-Kâ'bî ile ilim alışverişinde bulundu. Öğrenimini tamamladıktan sonra Abbâsî yönetiminden memnun olmayan diğer Ehl-i beyt mensupları gibi daha rahat bir faaliyet ortamı bulmak amacıyla, Taberistan'da Zeydî Devleti'ni kuran Hasan b. Zeyd el-Alevî devrinde (864-884) Taberistan'a gitti. Hükümdarın kardeşi ve halefi Muhammed b. Zeyd el-Kâim-Bilhak ile iyi münasebetler kurmaya çalıştı. Ancak kendisinden şüphelendiğini anlayınca hâkimiyetini Taberistan'ın doğusunda kurmayı düşündü ve bu bölgeye giderek 284 (897) yılında faaliyete başladı. Önceleri kendisine yardımcı olan Abbâsîler'in Nişâbur ve Cürcân âmili Muhammed el-Hûzistânî daha sonra onu tutuklayıp işkenceye tâbi tuttu ve bundan dolayı kulağı sağır oldu. Serbest bırakıldıktan sonra Taberistan'ın yeni hükümdarı Muhammed b. Zeyd'e iltihak etti ve onunla birlikte, Sâ mânîler'den İsmâil b. Ahmed'e taraftar olan Muhammed b. Hârûn'un ordusuyla savaştı. Muhammed b. Zeyd'in öldürülmesi üzerine önce Damgan'a, sonra da Rey'e kaçtı. Abbâsî Halifesi Mu'tazid-Billâh'ın ölümünün (289/902) ardından Taberistan'a döndü ve Sâ mânîler'le arası bozulan Muhammed b. Hârûn'un desteğiyle tekrar imâmet faaliyetini yürütmeye başladı. Deylem'e geçerek Deylem Hükümdarı Cüstân (Cestân) b. Vehsûdân ile iyi münasebetler kurmaya çalıştı. Cüstân ailesinin önde gelen Deylemlî idarecileri, öteden beri Bağdat'taki Abbâsî halifelerine ve onların yanında yer alan Tâhirîler ile Sâ mânîler'e karşı Alevî ve Zeydî dâilere yardımcı oluyorlardı. Hasan el-Utrüş, kendine güçlü bir taraftar zümresi meydana getirmek için Hazar denizinin güney kıyısında, henüz müslüman olmayan Deylem halkı arasında İslâmlaş-tırma faaliyetine girişerek 200.000'e yakın Deylemlî'nin müslüman olmasını sağ-ladı. Daha sonra Gîlân'a geçti ve faaliyet-lerini burada sürdürdü. Çok sayıda mes-cid inşa ettirerek İslâmiyet'e yeni giren Deylemlî ve Gîlânîlâr'ı teşkilâtlandırdı. Fakat Gîlân'da İslâm'a davet ettiği bazı kimselerin kendisine karşı çıkmasından dolayı Deylem'e dönmek zorunda kaldı. Deylem Hükümdarı Cüstân b. Vehsûdân'ın Hasan'ın ahaliden öşür ve sadaka

almasını yasaklaması üzerine çıkan sa-vaşta Cüstân'ı yenerek Deylem'e tama-men hâkim oldu.

Bu gelişmeler üzerine, bölgede yeni bir devlet kurulmasını istemeyen Sâ mânî Hükümdarı Ahmed b. İsmâil 298 (910) yılında Muhammed b. Hârûn'u Taberistan valiliğinden azlederek yerine Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Su'lûk'u tayin etti. Muhammed b. Hârûn taraftarlarıyla bir-likte Hasan el-Utrüş'a sığınınca Muham-med b. Su'lûk kumandasındaki Sâ mânî ordusu Hasan el-Utrüş kuvvetlerine karşı harekete geçti. Muhammed b. Hârûn'a bağlı kuvvetlerin de Sâ mânîler'e karşı sa-vaşması kararlaştırılmışken eski valinin sözünde durmaması üzerine Hasan sa-dece Deylemliler'den oluşan ordusuyla sa-vaşa girmek zorunda kaldı. Muhammed b. Su'lûk kumandasındaki orduyu Bûr-rûd nehri kıyısındaki Bûrdîde'de bozgu-na uğrattı. Daha sonra Âmül'e girerek Zeydîler'in Hasenî kolundan Muhammed b. Zeyd el-Kâim-Bilhak'ın eski sarayına yerleşti ve Sâ mânîler'in içinde bulunduğu karışıklıklardan faydalanarak hükümdar-lığını ilân etti (Cemâziyelâhîr 301/Ocak 914). Böylece Deylem ve Taberistan'da hâkimiyet Zeydîler'in Hüseyinî koluna geç-miş oldu (Zambaur, s. 192; *Elr.*, I, 882). Ertesi yıl Sâ mânîler'in karşı saldırılarıyla Şâlûs'a çekilmek zorunda kalan Hasan el-Utrüş, kırk gün sonra Sâ mânî kuvvetleri-ni bozguna uğratarak bütün Taberistan'a ve Cürcân'a hâkim oldu.

Hasan el-Utrüş bölgeye hâkim olduğu sırada yakın çevresi ve özellikle akraba-larıyla anlaşmazlığa düştü. İmâmet konu-sunda Hasenîler'le Hüseyinîler arasındaki mücadele Taberistan ve Deylem'de de devam etti. Hasan el-Utrüş'un Hasenîler'e mensup olan ordu kumandanı, gö-rev alanına giren birçok işi kendi ailesi-nin damadı olan Hasan b. Kâsım'a bıraktı. Hasan da yönetimde söz sahibi olan önemli kişilere bol hediyeler vererek ida-reyi ele geçirdi, Hasan el-Utrüş'u da hap-se attırdı. Ancak Hasan b. Kâsım'ın bu davranışı Deylemliler'den tasvip görme-di. Halkın ve ordu kumandanlarının bas-kısı üzerine Hasan el-Utrüş'u serbest bırakmak zorunda kalınca hayatından en-dişe ederek Gîlân'a kaçtı. İkisini uzlaştı-rmak isteyen Gîlânîlâr Utrüş'tan Hasan b. Kâsım'ı ordu kumandanı ve veliaht ola-rak tanımasını istediler. Utrüş'un bu tek-lifi kabul etmesi üzerine Hasan b. Kâsım Âmül'e döndü.

Zeydiyye ve İmâmiyye tarafından imâm kabul edilen ve İslâm dünyasının yetiştir-

diği en âdil ve en müttakî hükümdarlar-dan biri sayılan Hasan el-Utrüş Şâban 304'te (Şubat 917) Âmül'de vefat etti. Utrüş'un Âmül'e girdiği sırada orada bulu-nan ve ona vergi ödeyen (Madelung, *Chlr.*, IV, 209) meşhur tarihçi Taberî bölge hal-kının Utrüş gibi adaletli, güzel ahlâklî ve hakkı hâkim kılmaya çalışan bir kimseyi görmediğini söyler (*Tarih*, X, 149). Dey-lemli ve Gîlânî Nâsirîler onun Âmül'deki türbesini ziyaretgâh haline getirdiler ve soyuna daima saygı gösterdiler. Bunla-rın dışında kalan Zeydîler ise evlâdından hiçbirini desteklemeyip Hz. Hasan'ın so-yundan gelen Hasan b. Kâsım ed-Dâî-lîlhakk'a biat ettiler. Utrüş'un oğulların-dan Ebû'l-Hüseyin Ahmed de ona itaat arz-ettti. Bunun üzerine diğer oğlu Ebû'l-Kâ-sım Ca'fer, kardeşini ayıplayarak Âmül'ü terketti ve Hasan b. Kâsım'a karşı iktidar mücadelesine girişti fakat başarılı ola-madı. Âlim ve şairleri himaye eden, yap-tırdığı medrese ve hankahlarla eğitim ve öğretime katkıda bulunan bir devlet ada-mı ve kumandan olarak temayüz eden Hasan b. Kâsım, öldürüldüğü 24 Rama-zan 316 (10 Kasım 928) tarihine kadar Taberistan'daki hâkimiyetini sürdürdü.

Üstün bir zekâyâ sahip bulunan Hasan el-Utrüş akaid, hadis ve fıkıh konuların-da geniş bilgi sahibiydi. Akaidde Mu'te-zile'ye yakın bir görüşü benimseyen Utrüş'a göre tam anlamıyla tevhid, sıfatla-rın ve dolayısıyla teşbihin nefyedilmesi-yle meydana gelir. Ona göre iman kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve ilâhî emir ve yasak-ların gereğini yerine getirmektir. İman artar, fakat eksilmez. Takvâ, ihsan, İslâm ve salâh imanın vasıflarındandır. Kul an-cak bunlarla kendini Allah'ın gazabından koruyabilir. Büyük günâh işlemekte ısrar eden kimse "Allah'ın nimetini inkâr eden" mânâsında kâfir sayılır.

Hasan el-Utrüş'a Nâsirîyye adıyla bir mezhep nisbet edilmektedir. Taberistan Zeydiyyesi'nin bir kolu olan bu mezhep zamanla Kâsım er-Ressî tarafından kuru-lan Kâsımîyye mezhebiyle kaynaşmıştır.

Eserleri. Hasan el-Utrüş tefsir, hadis, akaid, fıkıh, Arap dili ve edebiyatıyla ilgili birçok eser kaleme almıştır. Bunların on üç tanesinin adını kaydeden İbnü'n-Ne-dîm eserlerinin 100'e ulaştığı şeklindeki bir rivayeti nakleder (*el-Fihrist*, s. 244). Bir kısmı günümüze ulaşan başlıca eser-leri şunlardır: 1. *el-İbâne*. Fıkıhla ilgili olup Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'kûb el-Heysemî'nin *Şerhu'l-İbâne 'alâ mez-hebî'n-Nâsir-Lilhak* adlı eseri içinde za-manımıza kadar gelmiştir. 2. *Kitâbü'l-*

İhtisâb. Robert Bertram Serjeant tarafından neşredilmiştir ("A Zaidi Manual of Hisbah of the 3rd Century (H)", RSO, XXVIII [1957], s. 1-34). **3. el-Bisât** (bu üç eserin yazma nüshaları için bk. Sezgin, I, 567). **4. Tefsîrû'l-Kur'ân.** İki ciltlik bir eserdir (Nüveyhiz, I, 132). **5. Kitâbü'l-İmâmeti's-şâgîr.** **6. Kitâbü'l-İmâmeti'l-kebîr.** Bu iki eser devlet başkanlığıyla ilgilidir. **7. Kitâbü'l-Mevâlidî'l-İsnâ'uşeriyye** (son üç eser için bk. Hasan es-Sadr, s. 337). Ayrıca **Kitâbü'l-Müsterşid, Uşûlû'd-dîn, el-Emâlî, ez-Zâlâmâtû'l-Fâtmiyye ve Fedek ve'l-humus** adlı eserleri kaynaklarda zikredilmektedir.

Şiirle de ilgilenen Hasan el-Utrûş'un şiirlerinin önemli bir kısmı Zeydiyye'nin tabakat ve terâcim kitaplarında yer almaktadır (Ebû Tâlib en-Nâtık, s. 98-100; Humeyd el-Muhallî, s. 232-242).

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), X, 149; İstahrî, *el-Mesâlik* (de Goeje), s. 205; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), IV, 373; Hamza el-İsfahânî, *Târîhu sinî mülûkî'l-arz ve'l-enbiyâ*, Beyrut, ts. (Dâru Mektebeti'l-hayât), s. 182; Arîb b. Sa'd, *Şîlatû'l-Târîhi'l-Taberî* (nşr. M. Ebû'l-Fazl), Kahire 1960 → Beyrut, ts. (Dâru Süveydân), s. 47; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 244; Ebû'l-Abbâs el-Hasenî, *Siyerü'l-e'immeti'l-muhtâre min Kitâbi'l-Mesâbih* (nşr. W. Madelung, *Ahbarû'l-e'immeti'z-Zeydiyye* içinde), Beyrut 1987, s. 71-75; Ebû Tâlib en-Nâtık, *Siyerü'l-e'immeti'l-muhtâre min Kitâbi'l-İfâde* (a.e. içinde), s. 85-101; Humeyd el-Muhallî, *Siyerü'l-e'immeti'l-muhtâre min Kitâbi'l-Hadâiki'l-verdiyye* (a.e. içinde), s. 209-242; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VIII, 77-78; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XXV, 93-97; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, III, 185; Zahîrüddîn-i Mar'âşî, *Târîhi'l-Taberîstân ve Rûyân ve Mâzenderân*, Tahran 1361, s. 145-146; Abdullah Efendi el-İsfahânî, *Riyâzü'l-ulemâ' ve hîyâzü'l-fuzalâ* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Kum 1401, I, 276-294; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennât*, II, 256-258; Zambaur, *Manuel*, s. 192; Hudaî, *Muḥâdarât: 'Abbâsiyye*, s. 372-378; Sezgin, GAS, I, 567; W. Madelung, "The Minor Dynasties of Northern Iran", *CHIr*, IV, 208-212, 221, 253; a.mlf., "al-Hasan b. al-Kâsım", *El² Suppl.* (İng.), s. 356-357; a.mlf., "Alids", *Elr*, I, 882; Hasan es-Sadr, *Te'sîsü's-Şî'a*, Beyrut 1401/1981, s. 337-338; W. Montgomery Watt, *İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri* (trc. E. Ruhi Fiğlalı), Ankara 1981, s. 341; A'yânü's-Şî'a, V, 179-185; Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-müfessîrin*, I, 132; Ahmed Mahmûd Subhî, *ez-Zeydiyye*, Kahire 1404/1984, s. 190-202; İsa Doğan, *Zeydiyye Mezhebinin Doğuşu ve Kelâmî Görüşleri* (doktora tezi, 1987, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 83-84; M. S. Khan, "The Early History of Zaydi Shiism in Daylaman and Gilan", *ZDMG*, CXXV (1975), s. 302-303; R. Strothmann, "Utrûş", *IA*, XIII, 85-87; a.mlf., "Hasan al-Utrûş", *El²* (İng.), III, 254-255; Tahsin Yazıcı, "Deylem", *DİA*, IX, 265.

İSA DOĞAN

HASAN ÜSKÜDÂRÎ

(ö. 1023/1614)

Osmanlı hattatı.

Hamza adlı bir zatın oğlu olup Üsküdar'da doğduğu ve burada yaşadığı için Üsküdarî nisbesiyle anılmıştır. Şeyh Hamdullah Efendi'nin kızı tarafından torunu olan Pîr Mehmed b. Şükrullah'ın akrabası ve talebesidir. Hocasından aklâm-ı sitteyi meşkedip icâzet aldıktan sonra yine Şeyh Hamdullah'ın oğlu tarafından torunu olan Derviş Mehmed b. Mustafa De'den hattın inceliklerini öğrendi. Hasan Üsküdarî böylece "şeyh üslûbu"nun iki koldan kendisinde toplandığı, devrinin önde gelen bir temsilcisi olarak bu yolda mushaf ve kıtalar yazdı. Üçüncü nesilden Şeyh Hamdullah şeceresine bağlanan hattatın celi-sülûs hattından bazı örnekler, Üsküdar'daki Mimar Sinan yapısı Vâlide-i Atik Camii'nin çiniye nakşedilmiş mihrap sofası kuşağına ve son cemaat mahallindeki pencere alınlıklarına yazdığı istiflerle zamanımıza ulaşmıştır. Ancak kâğıda yazmış olduğu aklâm-ı sitte örneklerinden günümüze ulaşabilenler fazla değildir.

Hasan Üsküdarî vefatında Karacaahmet Sultan Türbesi karşısındaki set üstüne defnedilmiştir. Muhtemelen 1915 yılında, yeni açılan yolun güzergâhında kalan kabrinin o civarda Şeyh Sofası adıyla bilinen Şeyh Hamdullah hazîresine nakli düşünülmüş, ancak bu gerçekleştirilememiştir. Ayrıca bu teşebbüs sırasında, talebesi Hâlid Erzurûmî tarafından yazılmış olan mezar kitabesi kırılıp iki parçaya ayrılmıştır. Hasan Üsküdarî'nin bu kırık mezar kitabesi ve beraberinde sökülme zorunda kalınan diğer mezar taşları, 1917 yılında devrin büyük hattatlarının katıldığı bir merasimle Selimiye Kü-

tüphanesi arkasındaki hazîreye (bugünkü Çiçekçi Camii bahçesi) taşınarak dikilmiş, fakat bu sırada da mezarları nakledilememiştir.

Şeyh Hamdullah'tan günümüze ulaşan hattat silsilesinde mühim bir mevkiye sahip olan Hasan Üsküdarî'nin meşhur talebeleri arasında Hâlid Erzurûmî'den başka Muhammed el-İmâm adıyla tanınan Tokatlı İmam Mehmed Efendi de bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 36; Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn*, s. 157; Habib, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 107; Cl. Huart, *Les calligraphes et les miniaturistes de l'orient musulman*, Paris 1908, s. 132; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts., s. 86; Uğur Derman, "Hasan-ı Üsküdarî", *TA*, XIX, 30.

M. UĞUR DERMAN

HASAN el-VEZZÂN

(الحسن الوزان)

el-Hasen b. Muhammed el-Vezzân ez-Zeyyâtî el-Girnâfî el-Fâsî (ö. 957/1550'den sonra)

Batı'da
Afrikalı Leon adıyla bilinen
Arap seyyahı.

Muhtemelen 888 (1483) yılı dolaylarında Girnata'da dünyaya geldi. 1488-1495 yılları arasında doğduğu söyleniyorsa da (Abdurrahman Hamîde, III, 501; *EP* [İng.], V, 723) tayin edildiği görevler ilk ihtimalin daha güçlü olduğunu göstermektedir (*Vaşfû'l-İfrîkiyye*, tercüme edenlerin mukaddimesi, I, 7). Zenâte'nin bir kolu olan Benî Zeyyât kabilesine mensuptur. Dödelilerinden birinin tarcılık yapmasından dolayı aile Vezzân lakabını almış olmalıdır. Girnata'nın İspanyollar tarafından ele geçirilip Benî Ahmer (Nasrî) Sultanlığı'nın yıkılması (1492) ve müslümanların

Hasan
Üsküdarî'nin
Atik Vâlide
Camii
mihrap
sofasının
duvarındaki
yazı
kuşağından
bir parça -
Üsküdar /
İstanbul

